

Vinko Vodopivec

PRIMERJAVA BRANJ NAPISA NA PRSTANU IZ EZEROVA

Ključne besede:

arheologija, govor, jezikoslovje, pomenoslovje, etimologija, zgodovina, zgodovinsko jezikoslovje, slovenščina, Etruščani, Veneti, Reti, Stari Frigi, Rimljani

Key words:

archaeology, speech, linguistics, semantics, etymology, history, historical linguistic, Slovene, Etruscans, Veneti, Rhaetians, Old Phrygian, Romans

Abstract

Comparison of reading of inscription on golden ring from Ezerovo

Comparisons of transliteration, dividing of continuous text and understanding of inscription on golden ring from Ezerovo show, that the best possibilities of understanding are in Slavic languages and that the ring was made for eternal life and not for daily life. By transliteration, dividing of continuous text and understanding of inscription distinguish themselves the variants by Ambrozic and Vodopivec. By detailed comparison is the letter variant also the most probable. Slovene as a markedly archaic language proves once more as a useful tool for deciphering of Thracian or Old Bulgarian inscriptions.

Uvod

Prstan iz Ezerova je bil izkopan leta 1912 iz pokopne gomile na območju Páženaka blizu vasi Ezerovo v okrožju Plovdiv v Bolgariji. V grobu so bili pokopni dodatki: poleg zlatega prstana tudi zlati diadem – načelek, zlata žlička, bronasta posoda, bronasto zrcalo itd. Prstan tehta 31,30 g, napis pa je na elipsasti ploščici 17x20 mm debeline 4-5 mm. Grob je bil uvrščen v 5. stoletje pr. Kr. [1-4]. Prstan je prikazan na sliki 1.

Slika 1: Zlati prstan iz Ezerova z napisom [5]

Napis na elipsasti ploščici je v osmih vrsticah – zadnja vrstica je na spodnjem robu ploščice. Napis je dobro viden, zato ga je prečkovalo in poskušalo razumeti na slovanskih osnovah že več avtorjev [1-4, 6]. Na spletu pa je tudi poskus razumevanja celotnega napisa v romunščini [7], ki bo smiselno upoštevan. Na spletu je tudi več različnih poskusov delitev delno zveznega napisa in delnih razumevanj, na primer [8], ki so večinoma na osnovi latinščine. Latinščina kot temeljni jezik razumevanja je že jezikovno napačna, saj latinščina ni izvorni jezik in vsebuje precej venetskih – slovanskih prvin. V času napisa v 5. stoletju pr. Kr. je bila latinščina še v fazi osnovnega oblikovanja in omejena kot jezik Latinov na ozko območje okoli Rima in ni mogla imeti vpliva na tedanje trakijske napise.

Trakijsko ozemlje je sedaj večinoma slovansko, razen romunščine, ki je kasnejši jezikovni vrinek. Staroselsko je bilo to območje po večini slovansko, v obmorskih območjih je bil močnejši vpliv helenizma, latinski vpliv na sedanjo romunščino pa je iz časov zasedbe Rimskega imperija. Prebivalci Romunije so se Rimljanom upirali, zato so mnogo moških pobili in jih nadomestili s svojimi vojaškimi veterani. To pojasnjuje veliko podobnost latinščine in romunščine. Romunščina je najbolj vzhodni romanski jezik s 36 % povprečno povezavo z romanskimi jeziki in s 34 % povezavo z latinščino. Ima pa tudi močno povprečno povezavo 11,5 % s slovanskimi jeziki in najboljšo 16 % povezavo z makedonščino, kar je posledica ostaline staroselske slovanščine. Le malo slabšo povprečno povezavo 11,25 % ima z germanskimi jeziki in najboljšo 20 % povezavo z angleščino. Presenetljivo visoka povezava z germanskimi jeziki je predvsem zaradi le štirih primerjanih jezikov: nemščine, danščine angleščine in švedščine, saj imata angleščina in švedščina močan romanski vpliv. Angleščina ima kar 32 % povezavo s francoščino, podobno pa tudi švedščina, ki ima 16 % povezavo s francoščino [9].

Staroselsko slovanščino bi bilo možno vsaj delno potrditi z ustreznim prečkovanjem, z ustrezno delitvijo delno zveznega besedila in z razumevanjem trakijskih napisov v različnih jezikih. Z ustrežno primerjavo različnih prevodov v različne sedanje jezike, je možno ugotoviti največjo sorodnost jezika nekdanjih trakijskih napisov s sedanjimi jeziki in tako določiti najustreznejši jezik razumevanja.

Na voljo imamo več dokumentiranih prečkovanj, delitev delno zveznega napisa in razumevanj napisa v različnih jezikih:

1. D Dechev (navaja ga I Duridanov [1 s. 88, 3])
2. V Georgiev [2 s. 108, 3]
3. A Ambrozic [4 s. 59-64]
4. P Serafimov [6 s. 176-183]
5. A Vartic [7 <http://www.angelfire.com/journal/Ezerovo/>]
6. V Vodopivec, tu

Prečkovanje

Stiliziran prepis

ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣΝ/ΕΡΕΝΕΑΤΙΛ/ΤΕΑΝΗΣΚΟΑ/ΡΑΙΕΑΔΟΓ/ΕΑΝΤΙΛΕΙΥ/ΓΤΑΜΙΗΕ/
ΡΑΖ/ΗΛΤΑ

61 črkovnih znakov

Prečrkovanje avtorja s pojasnili

ROLISTENEASN/ERENEATIL/TEANISKOVA/RAZEADOM/EANTILEZI/PTAMIIE/
RAZ/ILTA

Napis iz 5. stoletja pr. Kr. je iz obdobja zgodnje moderne grške pisave, ki je datirana v 6. stoletje pr. Kr., zato so opazne še nekatere stare grške, etruščanske, venetske in frigijske črke: I, Ϟ , ϙ , Ϛ in $\{$ [10-15]. Vse grške črke ne ustrezajo vedno slovanskim glasovom za črkovne znake, zato je prečrkovanje nekoliko drugačno kot pri klasični grščini [16]. Za glas E sta dva znaka Ϟ in ϙ , zato se H kot grški znak za E ne prečrkuje kot E, ampak kot I. Ker je tako prečrkovanje pomembno za razumevanje, primerjamo delež črke I z deležem v slovenskih leposlovnih besedilih. Skupno je v napisu 8 črk I v deležu $8/61=13,11\%$ kar ustreza deležu črk I in J v slovenskih leposlovnih besedilih, ki je $13,72\%$ [17]. Črki EA se v paru pojavljata 5x in sta težje izgovorljiva samoglasniška skupina, zato predstavljata dvoglasnik, ki se pri razumevanju besedila v izgovorjavi približa glasovni vrednosti za dvoglasnik JA.

Dechev, Georgiev in Ambrozic prečrkujejo H kot E, kar ni povsem ustrezno, saj se E pojavlja kar 10 krat, H kot druga črka za E pa 3 krat, skupno 13 krat. Če primerjamo delež črke E $13/61=21,3\%$ ta močno presega delež črke E v slovenskih leposlovnih besedilih, ki je $10,71\%$ [17]. Ob upoštevanju E v dvojniku EA, ki se pri razumevanju izgovarja kot JA in se pojavi 5 krat in črke H, ki se pojavi 3 krat ostane le 5 črk E v deležu $5/61=8,2\%$, kar je blizu deležu v slovenskih leposlovnih besedilih, ki je $10,71\%$. To kaže na neustreznost prečrkovanja grške črke H kot E, zato se črka H prečrkuje kot samoglasnik, ki je glasovno najbližji glasu za črko E, to pa je črka I.

Vartic dvakrat prečrkuje H kot E, enkrat pa kot C; doda črki V in I, ki jih ni, zato je pri prečrkovanju najmanj prepričljiv.

Prečrkovanje po avtorjih

Dechev [1] krepko so označene drugače, poševno pa neustrezno prečrkovane črke
ROLESTENEASN/ERENEATIL/TEANESKOVA/RAZEADOM/EANTILEZY/PTAMIIE/
RAZ/ELTA 4 neustrezne črke

Georgiev [2] krepko so označene drugače, poševno pa neustrezno prečrkovane črke
ROLISTENEAZN/ERENEATIL/TEANESKOVA/RAZEADOM/EANTILEZY/PTAMIIE/
RAZ/ELTA 4 neustrezne črke

Ambrozic [4] krepko so označene drugače, poševno pa neustrezno prečrkovane črke
ROLISTENEASN/ERENEATIL/TEANESKOVA/RAZEADOM/EANTILEZI/PTAMIIE/
RAZ/ELTA 1 drugačna in 3 neustrezne črke

Serafimov [6] krepko so označene drugače, poševno pa neustrezno prečrkovane črke
ROLISTENEAZN/ERENEATIL/TEANISKOVA/RAZEADOM/EANTILEZI/PTAMIIE/
RAZ/ILTA 4 drugačne 1 neustrezna črka

Vartic [7] krepko so označene drugače, poševno pa neustrezno prečrkovane črke
ROLISTENEASN/ERENEATIL/TEANESKOVA/RAZEADOM/EANTILEZVI/ITAMICE/

RAZ/ELTA

5 neustreznih črk

Vodopivec, tu krepko so označene drugače, poševno pa neustrezno prečrkovane črke ROLISTENEASN/ERENEATIL/TEANISKOVA/RAZEADOM/EANTILEZI/PTAMIIE/RAZ/ILTA

4 drugačne črke

Primerjava prečrkovanj

Prečrkovanje sme imeti največ 10 % napačno prečrkovanih črk, da še ustreza osnovnemu pogoju zanesljivosti [13]. Napačne črke so označene krepko.

Dechev:	I bere kot 1x kot E , H bere 3x kot drugi E .	4/61	6,56 %
Georgiev:	H bere 3x kot drugi E , S bere 1x kot Z .	4/61	6,56 %
Ambrozic:	H bere 3x kot drugi E , Y bere kot I.	3/61	4,92 %
Serafimov:	H bere 3x kot I, Y bere kot I, S bere 1x kot Z .	1/61	1,64 %
Vartic:	H bere 2x kot E in 1x kot C , doda črki V in I , ki ju ni	5/61	8,20 %
Vodopivec:	H bere 3x kot I, Y bere kot I.	0/61	0,00 %

Napis je dobro viden, zato kljub delno drugačnemu prečrkovanju vsa prečrkovanja izpolnjujejo postavljeni pogoj.

Podrobna primerjava prečrkovanj

Pri prečrkovanju so precejšne razlike, zato je treba deleže črk posameznih avtorjev primerjati s slovenskim jezikom, ki je najbolje ohranil značilnosti predantičnih slovanskih jezikov in ima tudi najboljše povezave z ostalimi slovanskimi jeziki [9]. Primerjava prečrkovanj je podana v tabeli 1.

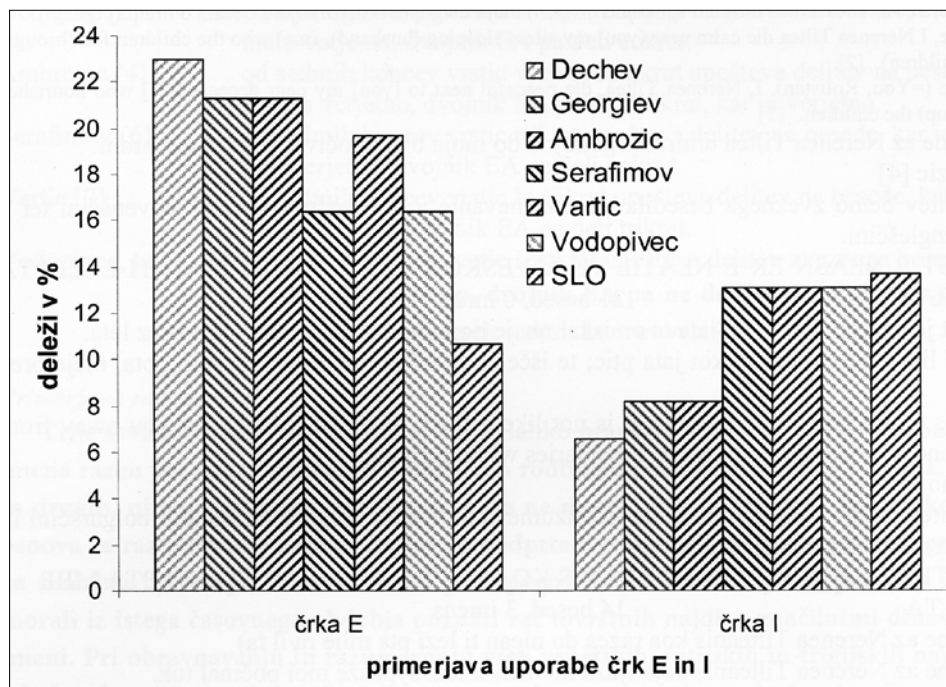
Tabela 1: Prečrkovanje po številu posameznih črk po avtorjih

	A	D	E	I	K	L	M	N	O	P	R	S	T	Z	VSE
Dechev	10	1	14	4	1	4	2	5	3	1	4	3	6	3	61
Georgiev	10	1	13	5	1	4	2	5	3	1	4	2	6	4	61
Ambrozic	10	1	13	5	1	4	2	5	3	1	4	3	6	3	61
Serafimov	10	1	10	8	1	4	2	5	3	1	4	2	6	4	61
Vartic	10	1	12	5	1	4	2	5	3	1	4	2	6	4	61
Vodopivec	10	1	5	13	1	4	2	5	3	1	4	3	6	3	61

Pri Varticu sta izpuščeni dodani črki V in I, ki jih v tem napisu ni, izpuščena je tudi črka C, ki jo bere različno in očitno napačno. Večina črk je prečrkovana enako, pa tudi razlika med S in Z ni bistvena, zato podrobno primerjamo le črki: E in I, kar je v deležih in v primerjavi s slovenščino prikazano v tabeli 2 in grafu 1.

Tabela 2: Deleži črk E in I po avtorjih in v slovenskih leposlovnih besedilih

	Dechev	Georgiev	Ambrozic	Serafimov	Vartic	Vodopivec	SLO
črka E	22,95	21,31	21,31	16,39	19,67	16,39	10,7
črka I	6,56	8,20	8,20	13,11	13,11	13,11	13,69

Graf 1: Deleži črk E in I po avtorjih in v slovenskih leposlovnih besedilih

– Iz tabele in grafa je razvidno boljše ujemanje prečrkovanja črk E in I pri Serafimovu in Vodopivcu, kar kaže na bolj ustrezno prečrkovanje. Delno upoštevanje dvoglasnika EA pa bi ujemanje lahko še izboljšalo. Vzorec črk obravnavanega besedila je sicer majhen, vendar lahko nakaže boljše možnosti v primeru različnih prečrkovanj.

Delitev zveznega besedila in razumevanje

Dechev [1]

Delitev delno zveznega besedila, razumevanje z imeni ter prevod v bolgarščini (cirilica), v bolgarščini (latinica) in v angleščini. Na koncu je Vodopivec na osnovi bolgarskega prevoda dodal še smiselni dobesečni prevod za podrobno primerjavo.

ROLESTENEAS NERENEA TILTEAN ESKO ARAZEA DOMEAN
TILEZYPTA MIE ERAZELTA

9 besed, 4 imena

Rolesteneas Nerenea tiltean esko Arazea domean Tilezypta mie erazelta.

Аз съм Ролистенеас, потомък на Неренеас,Тилезипта, Аразийка по род ме предаде на земята (погребан ме).

Az sãm Rolisteneas, potomãk na Nereneas, Tilezipta, Araziika po rod me predade na zemjata (pogreba me).

I am Rolisteneas, progeny of Nereneas, Tilezipta - of Arazian clan, gave me to the earth (buried me). [1]

I am Rolisteneas, a descendant of Nereneas. Tilezipta, an Arazian woman, delivered me to the ground (buried me). [3]

Rolisteneas Nereneas potomak na Araziika do men Tilezipta, me pogreba.

Georgiev [2]

Delitev delno zveznega besedila, razumevanje z imeni ter razumevanje v bolgarščini (cirilica), bolgarščini (latinica) in v angleščini. Pri bolgarskem prevodu išče razumevanje tudi v grščini, litvanščini in celo latinščini, ki takrat prav gotovo ni imela tamkajšnjega vpliva. Na koncu je Vodopivec na osnovi bolgarskega prevoda dodal še smiselni dobesedni prevod za podrobno primerjavo.

ROLISTENE AZ NERENEA TILTEA NESKO ARAZEA DO MEAN

TILEZYPTAM IE ERAZ ELTA

12 besed, 3 imena

Rolistene as Nerenea Tiltea *nesko arazea do mean tilezyptam ie eraz elta*.

Ролистене, аз Нереней Тилтея умирам спокойно до (теб) моя блаженопочивши аз, която децата отхрани (отгледа).

Rolistene, az Nerenea Tiltea umiram spokojno do (teb) moja blagopočivši, az kojato dečata othrani (otgleda).

Rolistene, I Nerenea Tiltea die calm near (you) my silent sleeping (husband), (me).who the children fed (brought up the children). [2]

Rolistene (=You, Rolisten), I, Nerenea Tiltea, die peaceful next to [you] my dear deceased, [I] who nourished (brought up) the children. [3]

Rolistene az Nerenea Tiltea umiram spokojno do moja blagopočivši ie dečata othrani.

Ambrozic [4]

Delitev delno zveznega besedila ter razumevanje v dobesedni in prosti slovenščini ter v prosti angleščini.

RO LIST E NEASN ER E NEATIL TE AN ESKOA RAZ E ADOM E AN TI LEZI PTA
MIEE RAZ ELTA

21 besed, 0 imen

Rov list je nejasen ker je ne-jata te on iskal raz je dom in on ti leze pota meje brez leta.

Smrt je list nejasen, ker ni kot jata ptic; te išče stran od doma, in te zalezuje pota, meje brez leta.

Death is an unclear page, because it is not like a flock of birds; it looks for you away from home; and it creeps along byways, boundaries without flying.

Serafimov [6]

Delitev delno zveznega besedila ter razumevanje v stari bolgarščini sedanji bolgarščini in v dobesedni in prosti angleščini.

ROLISTENE AZ NERENEA TILTEANIS KOA RAZEA DO MEAN TI LEZI

PTA MIEE RAZIL TA

14 besed, 3 imena

Rolistene az Nerenea Tilteanis koa razea do mean ti lezi pta miie ra/il ta).

Rolistene az Nerenea Tilteanis koja rjaza do men ti leži sypruže moi počinal tuk.

Rolistene, az Nerenea Tilteanis, (sām tazi) koja(to) rjaza (tova): do men ti leži sypruže moi počinal tuk.

Rolistene, me Nerenea Tilteanis who wrote to me you lay husband my released here.
 Rolistene, me Nerenea Tilteanis (is the one) who wrote this: lay beside me my master,
 (husband) released here (in the grave).

Vartic [7]

Delitev delno zveznega besedila in preureditev v pet vrstično pesnitev ter razumevanje v romunščini v angleščini.

ROLIST ENEAS NER ENEAT IL TE A NESK O A RA ZE A DOME ANT
 IL EZ VIIT AMICE RA ZE L TA 23 besed, 7 imen

Se-nvirte Unu, curge Noua El te-a nascut, o A Ra, zeu al casei ant El e venit, prieteni Ra, zeul tau.

One is round, Nine are flowing He had borned You, O, A The God of Ant's House, Ra
 He had came, my friends Your God, Ra.

Vodopivec, tu

Delitev zveznega besedila na posamezne besede ter razumevanje v dobesedni in prosti slovenščini ter v angleščini.

ROLI STEN EAS NEREN EATIL TEA NISKO A RAZEA DOM EAN TI
 LEZI P TAMI IE RAZ IL TA 18 besed, 0 imen

Rovi sten jaz veren jantil tja nisko razja dom jan ti leži po tami je raz ilo ta.

Rovi sten, jaz veren sem žaloval tam nizko od doma, in ti ležiš v temi od ila tu.

Level wall, I believing mourn there low off home, and you lie in dark off clay here.

Različica

Začetek nudi možnost različnega razumevanja, zlasti glede na možno delitev ob koncu vrstice, zato je možna različica prikazana posebej.

R OLISTEN EASN EREN

Res olisten jasen veren

Really leafing clear believing

Primerjava delitev zveznega besedila

Dechev [1] od sedmih koncev vrstic le enkrat upošteva delitev na besede, kar je malo verjetno, dvojniki EA pa ne deli.

Georgiev [2] od sedmih koncev vrstic le enkrat upošteva delitev na besede, kar je malo verjetno, dvojniki EA pa deli enkrat.

Ambrozic [4] od sedmih koncev vrstic vseh sedemkrat upošteva delitev na besede, kar je zelo verjetno, dvojniki EA pa deli trikrat, kar ni verjetno.

Serafimov [6] od sedmih koncev vrstic trikrat upošteva delitev na besede, kar je že bolj verjetno, dvojniki EA pa deli enkrat.

Vartic [7] od sedmih koncev vrstic le trikrat upošteva delitev na besede, kar je malo verjetno, dvojniki EA pa deli trikrat.

Vodopivec, tu od sedmih koncev vrstic šestkrat upošteva delitev zveznega besedila, kar je zelo verjetno, dvojnik EA pa ne deli; v različici pa za delitev besedila upošteva vseh sedem koncev vrstic.

Primerjava razumevanj

Trije avtorji upoštevajo več imen, kar je lahko pravilno, lahko pa povsem napačno, saj imena razen pri dobro poznanih dinastičnih rodbinah poznanih iz starega Egipta, Perzije in drugih, nimajo ustrezne teže. Imena zato ne morejo biti upoštevana kot enakovredna osnova za razumevanje napisa, čeprav so podprta z etimološkimi razlagami, saj gre lahko za slučajna ujemanja, ki so še danes prav pogosta. Za verodostojnost podanih imen bi morali iz istega časovnega obdobja poznati več tovrstnih najdb z značilnimi dinastičnimi imeni. Pri obravnavanju in razumevanju vseh venetskih, retijskih in frigijskih napisov se izkaže, da niti eno ime ni nedvoumno podano, razen imen božanstev in nekaterih narodnosti v venetskih napisih [11, 15, 18]. Vartic ima kar 7 imen od katerih sta vsaj dve imeni bogov - Ra, kar je le malo verjetno.

Bistvena značilnost jezika je tudi povprečna dolžina besed, ki je za leposlovna slovenska besedila 4,55 črk [17]. Ob upoštevanju mnogih okrajšav zaradi težavnega pisanja v kamen, kovino, kost ali keramiko in narečnih govorov, ki krajšajo besede, pa moramo pričakovati v pred-antičnih napisih precej krajše povprečne dolžine besed. Ocenjena vrednost povprečne dolžine besed v pred antičnih napisih bi bila okoli tri črke [18].

Dechev [1]

Dobesedni prevod zajema 10 besed, od tega kar štiri imena v deležu $31/61 = 51\%$ črk in bistveno odstopa od ostalih prevodov, zato je najmanj verjeten. Povprečna dolžina besed je $61/10 = 6,10$, kar je več kot dvojna pričakovana dolžina, ki je okoli 3 črke na besedo. Obrazložitev besed je podana v literaturi [1].

Georgiev [2]

Dobesedni prevod zajema 12 besed, od tega tri imena v deležu $22/61 = 36\%$ črk in tudi smiselno odstopa od ostalih prevodov, zato je manj verjeten. Povprečna dolžina besed je $61/12 = 5,08$, kar je blizu dvojne pričakovane dolžine, ki je okoli 3 črke na besedo. Obrazložitev besed je podana v literaturi [2]. Prevod snuje kar na petih različnih jezikih: bolgarščini, latvijščini, sanskrtu, grščini, romunščini in celo na latinščini, ki ni izvorni jezik in je bila v tistem času kot jezik Latinov omejena na ozko območje okrog Rima.

Ambrozic [4]

Dobesedni prevod zajema 21 besed in ne vsebuje nobenega imena ter podaja zanimivo vsebino z dobro obrazložitvijo besed, zato je verjetnejši. Povprečna dolžina besed je $61/21 = 2,90$, kar je blizu pričakovane dolžine, ki je okoli 3 črke na besedo. Obrazložitev besed je podana v literaturi [4].

Serafimov [6]

Dobesedni prevod zajema 14 besed, od tega tri imena v deležu $25/61 = 41\%$ črk in je smiselno blizu drugemu prevodu, je pa verjetnejši. Povprečna dolžina besed je $61/14 = 4,36$,

kar je precej več od pričakovane dolžine, ki je okoli 3 črke na besedo. Obrazložitev besed je podana v literaturi [7]. Kot jezik razumevanja upošteva staro in novo bolgarščino, kaže pa na sorodnost tudi z drugimi slovanskimi jeziki.

Vartic [7]

Dobesedni prevod zajema kar 23 besed, od tega je kar 7 imen v deležu $16/61 = 26\%$ črk. Prevod močno odstopa od vseh ostalih razumevanj in je le malo verjeten. Povprečna dolžina besed je $61/22 = 2,77$, kar je manj od pričakovane dolžine, ki je okoli 3 črke na besedo. Obrazložitev besed ni podana in je le deloma razvidna iz angleškega prevoda.

Vodopivec, tu

Dobesedni prevod zajema 19 besed in ne vsebuje nobenega imena ter podaja vsebinsko vsklajeni pomen, zato je verjetnejši. Povprečna dolžina besed je $61/19 = 3,21$, kar je blizu pričakovane dolžine, ki je okoli 3 črke na besedo.

Glosar Vodopivčevega prevoda

Kratice/Abbreviations		Kratice/Abbreviations	
SK	Slovensko knjižno/Literary Slovenian	okr	okrajšava/abbreviation
SN	Slovensko narečno/Dialectal Slovenian	preg	preglas/mutation
HK	Hrvaško knjižno/Literary Croatian		
ROLI	rou, rov – preg, SN, SK		level
STEN	stena – okr, SK		wall
EAS	jas, jaz – preg, SN, SK		I
NEREN	veren – preg, SK		believing
EATIL	jadil, žaloval – preg, HK, SN, SK		mourn
TEA	tja – preg, SN, SK		there
NISKOVA	nisko, nizko – SN, SK		low
RAZEA	razja, raz – preg, SN, SK		off, from
DOM	dom – SK		home
EAN	jan, an, in – preg, SN, SK		and
TI	ti – SK		you
LEZI	leži – preg, SK		lie
P	p, po, v – SK		at
TAMI	tami, temi – preg, SN, SK		dark
IE	je – preg, SK		is
RAZ	raz – SK		off, from
IL	il, ilo – SN, SK		clay
TA	ta, tu – SN, SK		here
<i>Različica</i>			
R	res – okr, SK		really
OLISTEN	olisten – SK		leafed, leafing
EASN	jasn, jasen – preg, SN, SK		clear, light
EREN	veren – okr, SK		believing

Podrobnejša primerjava

Delovni hipotezi

- Delež prepoznanih črk v posameznem prevodu mora biti najmanj 25 % in to brez imen in ne prevedenih besed, če želimo doseči še sprejemljivo primerljivost obravnavanega besedila.
- Delež prepoznanih besed v posameznem prevodu mora biti najmanj 30 % in to brez imen in ne prevedenih besed, če želimo doseči še sprejemljivo raven razumevanja besedila [13].

Podrobnejša primerjava je izvedena po dobessednih prevodih tako, da se primerja tako v prevodih uporabljene črke kot uporabljene besede in sicer:

- Po prepoznanih črkah v besedah brez imen ki so odebeljene.
- Po prepoznanih besedah ki imajo vsaj polovico prepoznanih črk in so podčrtane.

Števila prepoznanih črk in prepoznanih besed so podana na koncu vrstic.

Dechev [1]

ROLESTENEAS NERENEA TILTEAN ESKO ARAZEA DO MEAN TILEZYPTA MIE
ERAZELTA

Rolisteneas Nereneas potomāk na Araziika **do men** Tilezipta, **me** pogreba. 3, 7

Georgiev [2]

ROLISTENE AZ NERENEA TILTEA NESKO ARAZEA DO MEA NTILEZYPTAM IE
ERAZ ELTA

Rolistene **az** Nerenea Tiltea umiram spokoino **do moja** blagopočivši **ie**
dečata othrani. 4, 8

Ambrozic [4]

RO LIST E NEASN ER E NEATIL TE AN ESKOA RAZ E ADOM E AN TI LEZI PTA
MIEE RAZ ELTA

Rov list je nejasen ker je nejata te on iskal raz je dom in **on ti leze pota meje**
brez leta. 20, 48

Serafimov [6]

ROLISTENE AZ NERENEA TILTEANIS KOA RAZEA DO MEAN TI LEZI PTA
MIIE RAZIL TA

Rolistene **az** Nerenea Tilteanis **koja rjaza do men ti lezi bat moj razil ta.** 11, 31

Vartic [7]

ROLIST ENEAS NER ENEAT IL TE A NESK O A RA ZE A DOME ANT
IL EZ VIIT AMICE RA ZEL TA 22 besed, 7 imen

Se-nvirte Unu, curge Noua El **te-a** nascut, **o** A Ra, **zeu al** casei **ant** El **e venit**,
prietenii Ra, **zeul tau.** 10, 17

Vodopivec, tu

ROLI STEN EAS NEREN EATIL TEA NISKOVA RAZEA DOM EAN TI LEZI P TAMI
JE RAZ IL TA

Rovi sten jas neren jadir tja niskoa razja dom jan ti leži po tami je raz ilo ta. 18, 51

Pregled rezultatov

Avtor	Prep. besede	Prep. črke	Delež prep. 61 črk	Delež prep. besed
Dechev	3	7	11,48 %	3/10 = 30,00 %
Georgiev	4	8	13,11 %	4/12 = 33,33 %
Ambrozic	20	48	78,69 %	20/21 = 95,24 %
Serafimov	11	31	50,82 %	11/14 = 78,57 %
Vartic	10	17	27,87 %	10/22 = 45,45 %
Vodopivec	18	51	83,61 %	18/18 = 100,00 %

Pogoje delovne hipoteze izpolnjujejo vsi prevodi, razen prepoznanih črk prvih dveh avtorjev, kjer prevoda odstopata predvsem zaradi imen, ki predstavljajo pri prvem 51 % in pri drugem 36 % vseh črk.

Ocena prevodov*Dechev*

Prevod ima ob neustreznem prečrkovanju kar štiri imena; od 10 besed so prepoznane le 3 besede v deležu 30,00 % in s 7 prepoznanimi črkami v deležu 11,48 % izkazuje nizko stopnjo razumevanja, zato ta prevod primerjalno ni verjeten.

Georgiev

Prevod ima ob neustreznem prečrkovanju še vedno tri imena; od 12 besed so prepoznane le 4 besede v deležu 33,33 % in s 8 prepoznanimi črkami v deležu 13,11 % izkazuje nizko stopnjo razumevanja, zato tudi ta prevod primerjalno ni verjeten.

Ambrozic

Prevod ob neustreznem prečrkovanju nima imen; od 21 besed je prepoznanih že 20 besed v deležu 95,24 % in s 48 prepoznanimi črkami v deležu 78,69 % izkazuje visoko stopnjo razumevanja, zato je ta prevod primerjalno zelo verjeten.

Serafimov

Prevod ima ob dobrem prečrkovanju še vedno tri imena; od 14 besed je prepoznanih že 11 besed v deležu 78,57 % in s 31 prepoznanimi črkami v deležu 50,82 % močno presega postavljena pogoja, zato je ta prevod primerjalno verjeten.

Vartic

Prevod ima ob najslabšem prečrkovanju in napačni delitvi ob koncu vrstic ter večkratni delitvi dvoglasnika EA kar sedem imen; od 22 besed je prepoznanih 10 besed v deležu 45,45 %, od katerih pa je eno in dvočrkovnih besed kar polovica in z le 17 prepoznanimi

črkami v deležu 27,87 % le malo presega postavljene pogoje, zato ta prevod primerjalno ni verjeten.

Vodopivec

Prevod ob ustreznem prečrkovanju nima imen; prepoznanih je že vseh 18 besed v deležu 100,00 % in z 51 prepoznanimi črkami v deležu 83,61 % izkazuje zelo visoko stopnjo razumevanja, zato je ta prevod primerjalno zelo verjeten.

Dodatna primerjava

Po verjetnosti in podrobni primerjavi prevodov odstopata prevoda Ambozica in Vodopivca, zato upoštevamo v njuni medsebojni primerjavi tudi vse ostale podatke.

Ambrozic

Podrobna primerjava prečrkovanja pokaže 3 krat neustrezno upoštevanje črke E. Po prepoznanih besedah in prepoznanih črkah pa kaže le nekoliko slabši izid, ustrežna pa je tudi delitev po vrstah, toda glede na trikratno delitev para EA je delitev manj verjetna, zato je tudi prevod primerjalno manj verjeten. Prevod je pesniško obarvan in zato manj verjeten, saj gre za stvarnost pokopa in posmrtno življenje, je pa vsekakor možen.

Vodopivec

Podrobna primerjava po prečrkovanju, po prepoznanih besedah in prepoznanih črkah kaže najboljši izid. Tudi ustrežna delitev po vrstah ter upoštevanje dvojnika EA potrjuje ustrežno delitev zveznega besedila na posamezne besede in s tem tudi dobro razumevanje napisa, zato je tudi prevod primerjalno najbolj verjeten. Prevod zajema stvarno vsebino ob pokopu in posmrtnem življenju, zato izkazuje največjo verjetnost.

Zaključek

Izvršena primerjava prečrkovanja, delitve zveznega besedila in njegovega razumevanja je pokazala na dobre možnosti razumevanja napisa na slovanskih osnovah. Vsi prevodi kažejo, da je bil prstan narejen za posmrtno življenje in ni imel pomena v vsakdanjem življenju. Po podrobni primerjavi prepoznanih besed in prepoznanih črk močno odstopata prevoda Ambrozica in Vodopivca z daleč najboljšima izidoma. Po obrazloženem prečrkovanju, delitvi predpostavljeno zveznega besedila po vrsticah, upoštevanja dvojnika EA in po razumevanju odstopa zadnji prevod, ki je od prikazanih različic tudi najverjetnejši. Slovenščina kot izrazito arhaični jezik, v katerem so se najboljše ohranile značilnosti pred-antičnih slovanskih zapisov, se je izkazala kot odlično orodje tudi za razumevanje trakijških oziroma starobolgarskih napisov.

Literatura

1. I Duridanov, *Ezikat na Trakite*, DI Nauka i izkustvo, Sofia, 1976 (И Дуриданв, *Езикът на Траките*, ДИ Наука и изкуство, София, 1976)
2. V Georgiev, *Trakite i tehniya ezik*, BAN, Sofia, 1977 (В Георгиев, *Траките и техния език*, БАН, София, 1977)

3. Trakijski napisi: http://www.kroraina.com/thrac_lang/thrac_6.html.
4. A Ambrozic, *Gordian knot unbound, Old Phrygian inscriptions*, Toronto, Cythera press **2002**, 59-64.
5. S Olteanu, *Linguae Thraco-Daco-Moesorum*, <http://soltdm.com/home.htm>.
6. P Serafimov, *New reading of the Thracian inscription on the golden ring from Ezerovo*, zbornik pete mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana, **2007**, 176-183.
7. A Vartic, *Ezerovo ring*, A poem in daco-thracian language, <http://www.angelfire.com/journal/Ezerovo/>.
8. <http://aplaceofbrightness.blogspot.com/2009/05/mystery-of-ezerovo-ring.html>.
9. V Vodopivec, *Primerjava sodobnih evropskih, indoevropskih in nekaterih starih jezikov*, Zbornik 3. mednarodne konference, Staroselci v Evropi, Jutro, Ljubljana **2005**, 86 – 106.
10. C Brixhe, M Lejeune, *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes* Éditions Recherche sur les Civilisations, Paris **1984** – ISBN-2-86538-089-0 «Memoire» N 45.
11. V Vodopivec, *Zbir starih frigijskih napisov, delitev, prevod in besednjak*, prispevek je objavljen v tem zborniku.
12. L Bonfante, *Etruscan, Reading the past*, British museum publications, London **1990**, 16.
13. V Vodopivec, *Primerjava branj Pyrgijskih zlatih ploščic*, Zbornik 2. konference, Praprebivalstvo na tleh srednje Evrope, Jutro, Ljubljana **2002**, 51 – 63.
14. G B Pellegrini, A L Prosdocimi, *La lingua Venetica*, Istituto di glottologia dell universita di Padova, Circolo linguistico Fiorentino, Padova **1967**, 1. in 2. del.
15. V Vodopivec, *Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik 4. mednarodne konference Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana **2006**, 118-144.
16. A Dokler, *Grško-slovenski slovar*, Knezoškofijski zavod sv. Stanislava, Ljubljana **1915**.
17. P Jakopin, *Doktorska disertacija, Zgornja meja entropije pri leposlovnih besedilih v Slovenskem jeziku*, Fakulteta za elektrotehniko, Ljubljana, **1999**. <http://www.ff.uni-lj.si/hp/pj/disertacija/statopis.html>
18. V Vodopivec, *Zbir retijskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik šeste mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2008**, 118-136.

Povzetek

Izvršena primerjava prečrkovanja, delitve zveznega besedila in razumevanja napisa na zlatem prstanu iz Ezerova je pokazala, da so najboljše možnosti razumevanja v slovanskih jezikih. Vsa razumevanja kažejo, da je bil prstan narejen za posmrtno življenje in ni imel pomena v vsakdanjem življenju. Po prečrkovanju, delitvi zveznega besedila in razumevanju odstopata različici Ambrozica in Vodopivca. Po podrobni primerjavi pa je zadnja različica tudi najverjetnejša. Slovenščina kot izrazito arhaični jezik, se je ponovno izkazala kot koristno orodje tudi za razumevanje trakijskih oziroma starobolgarskih napisov.